

Debat: Kommentar: Den etiske forbruger

Af Jacob Birkler

Etik anno 2007 ligner på flere måder diskretionslinjer, som man finder dem på gulvet i banken eller Bilka. Træder jeg ved siden af, bliver jeg således mindet om rigtigt og forkert gennem etiske retningslinjer og forskellige værdisæt. Når vi tøver ved den gule streg i de svære etiske situationer, er det heldigvis ikke for sent at shoppe lidt blandt de mange etiske råd og organer.

Etik er i dag blevet vendt på hovedet. Før var det personen, der skulle skabe etikken. I dag er det etikken, der skal skabe den gode person. Førhen tog etik udgangspunkt i vores karakter og personlighed. I dag er etik blevet objektiviseret gennem værdisæt, kommitéer, faglige råd og organer. Etikken objektiviseres som normer og værdier, vi kan diskutere, hvor vi selv fungerer som beskuere af egen praksis. Vi er derfor blevet brugere af etiske regnskaber, værdier, retningslinjer og andre mulige eller umulige etiske kodekser. Etik bliver evnen til at se sig selv og andre udefra som etiske forbrugere.

Sædelighed

I den offentlige debat er begrebet etik relativt nyt. For bare 50 år siden var selve ordet etik stort set ukendt for den almindelige dansker. Til gengæld talte man om sædelighed og usædelige handlinger, hvilket efterhånden er sjældne begreber i det danske sprog. Vi taler dog stadig om en sædelighedsforbryder, hvilket henviser til et brud på samfundets helt grundlæggende normer og værdier.

Vi skal dog meget længere tilbage i historien for at finde etikens rødder. Selve ordet etik betyder sædvane (fra det græske ethikos). Sædvanen er de vaner, som er blevet overleveret gennem generationer. Aristoteles var den første, der anvendte dette begreb, hvilket sker i den første fagbog om etik. Bogen bærer titlen Den Nikomacheiske etik, hvilket henviser til hans egen fader Nikomachos og ikke mindst hans egen søn, som ifølge historien blev opkaldt efter faderen.

Denne bog skulle således være en påmindelse om de sædvaner, der skulle gå i arv generationer imellem. Etik er den sæd, der forplanter sig som vaner gennem opdragelse og erfaring. Etik er det sted, jeg har mit afsæt, eller det fundament, mine handlinger hviler på. Begrebet etik betyder derfor også bolig eller sæde.

For Aristoteles var etik det, jeg sædvanligvis gør, eller det, jeg har at rette mig efter som en rød tråd i livet. Etik har noget med den enkelte person at gøre. Mere præcist er etik den enkeltes karakter og det, som karakteriserer mine handlinger. Det afgørende er derfor, at jeg gennem mine erfaringer sliber min karakter og derigennem finder den rette handling. Etik er noget, jeg skal dyrke gennem hele mit liv, som langsomt kultiverer mine vaner i hverdagen.

Klæber til personen

I dag bliver etikken ikke kultiveret, men diskuteret som aldrig før. Men findes der et alternativ til det frie etiske marked? Svaret er ja. I stedet for at diskutere de etiske problemer og situationer bør vi arbejde med den etiske person, som kun sjældent inddrages.

Stiller vi et praktisk eller juridisk spørgsmål, kan det være yderst relevant at diskutere selve situationen, hvor vi ofte vil kunne nå frem til en løsning.

Men stiller vi et etisk spørgsmål, klæber spørgsmålet til personen som de normer og værdier, der viser sig gennem mine handlinger. Jeg har ikke en etik, men er min etik. På den måde bliver etikken et personligt og kollegialt projekt mere end et fagligt projekt.

Når vi står i en svær etisk situation, skal vi ikke kigge ned for at lede efter en diskretionslinje at rette os efter. Vi skal tværtimod stå ranke i de svære etiske situationer. Billedligt vil vi som bjergbestigeren have svært ved at finde de næste skridt. Her skal man ikke se ned, men se op for her at kunne orientere sig og finde nye veje i den konkrete situation.

Vi kan lade os vejlede af kolleger, men må selv klatre, hvilket kan være svært. Etik kræver erfaring og mod. Etik kræver villighed til at arbejde med sig selv.

Vi skal ikke være etiske forbrugere, men bruge os selv. Etik er et personligt projekt, hvor jeg bør arbejde med mig selv, hvilket imidlertid ikke udelukker diskussioner med andre.

Dog kan vi ikke købe etik eller tage etik med os, som var det en rygsæk. Vi skal tværtimod arbejde med vores karakter. Vi skal slibe, pudse og eventuelt høvle på vores karakter, så vi ikke bliver ubehøvlede. At være behøvlet er at være etisk. Vi vil muligvis kunne købe høvlen, men arbejdet må vi selv klare.

Jacob Birkler er filosof, cand.mag. og ph.d.-stipendiat på SDU